

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

KØBMAND RØNNES GÅRD
BORNHOLMS REGIONSKOMMUNE

Besigtigelsesdato:
Besigtiget af:
Journalnummer:

22.05.2014
Sidse Martens Gudmand-Høyer
2013-7.82.07/400-0001

Kommune:
Adresse:

Bornholms Regionskommune
Søndergade 14, Bagergade 12, 3700
Rønne

Betegnelse:
Fredningsår:
Omfang:

Købmand Rønnes Gård
1924. Udv. 2003.
"Købmand Rønnes Gård", bestående af forhuset med side- og baghuset (1813), den brolagte gårdsplads med morbærtræet bag Søndergade 14 samt havemuren mod Bagergade.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Købmand Rønnes Gård ligger i Rønne og består af et forhus med facaden ud til Hovedvagtsplassen. Omtrent midt på forhusets gårdside er et sidehus og parallelt med forhuset, syd for sidehuset et baghus. De tre bygninger er samlet om en brolagt gårdsplads med et morbærtræ. Resten af grunden er udlagt til have, der ud mod Bagergade afgrænses af en mur (også kaldet en *væggared*). I et knæk i muren mod Bagergade ligger en garagebygning, der ikke er omfattet af fredningen. Haven er ikke er fredet. Syd for forhuset er en indgangsport til gårdspladsen samt til Søndergade 16.

Forhuset er et 22 fag langt længehus på en sokkel af kampesten. Bygningen er opført i sorttjæret bindingsværk med røde, flammede blankmurstavl mod gaden. Mod gårdspladsen er tavlene pudsede og rødkalkede. Den nordre gavl og den søndre overgavl er grundmuret i røde blanke sten, og nordre gavls sokkel er sortpudset og kvaderfugtet. Taget er et rødt teglhængt tag med halvvalm over nordre gavl, i rygningen er en kikkenborg (udsigtstårn) i sorttjæret bindingsværk med røde blankmurstavl, vinduer i alle fire sider og et svagt buet tag. I rygningen er to skorstenspiber med sokkel og krave og mod gaden to murede, rundbuede kviste med traditionelt udførte, rundbuede, torammede og tredelte vinduer. Omtrent midt på facaden er en trefags, rundbuet frontgavl. På havesiden er en femfags lude (også kaldet en *hodda*), og foran denne er en nyere træterrasse med trappe. Under frontgavlen er en ældre tofløjet fyldingsdør med en stor, svungen sandstenstrappe foran. Over døren er et spejlmonogram og årstal. Øverst i frontgavlen er et ældre ovalt støbejernsvindue med mønsteropsprokning. I den nordre gavl er en tofløjet revleport til en kælder, og i havesiden er revledøre med granittrapper foran og en terrassedør. Vinduerne er ældre, hvidmalede korspostvinduer med todelte underrammer, og i søklen mod nord er traditionelt udførte kældervinduer.

Forhusets nordre gavl.

Forhuset er opdelt i to boliger. Den der har en velbevaret ældre grundplan med stuer mod gaden og køkken mod gården. Den søndre bolig har en forstue med en nyere trappe til tagetagen, der er indrettet med et værelse og adgang til kikkemborgen. Udover værelset er tagetagen mod syd udnyttet og har synlige konstruktioner, mens den mod nord er inddraget til værelser. Bygningens indre kendetegnes af en traditionel materialeholdning, ligesom der er bevaret mange ældre bygningsdele og -detaljer, herunder teglstensgulv, bræddegulve, malede bræddeloftet med synlige loftsbjælker, fyldingsdøre, gerichter, revledøre, paneler, lysningspaneler og ovnnicher hvoraf nogle er indrammet af bemalede træskærerarbejder. Under den nordre halvdel af huset er der en stor kælder med tekniske installationer og enkelte aflukkede pulterrum.

Side- og baghuset er opført i sortopstolpet bindingsværk med gennemstukne bjælkehoveder og med pudsede, rødkalkede tavler under røde tegltage. Dog står baghusets nordre tavler i ubehandlet tømmer og tavlene i gul blankmur. Der er en smal skorstenspipe i rygningen på baghuset, og i sidehusets rygning er en overhvalvet muret skorstenspipe. Sidehusets vestre gavls og baghusets søndre gavls er grundmuret. Sidehuset står på en kampestenssokkel, mens baghuset har en delvist bevaret fodrem på syldesten.

Sidehuset har tjærede bræddedøre med granittrin foran. Én indgang har udvendige trin af gamle møllesten, og én tofløjet bræddedør har et ældre overvindue. Der er en ældre, tofløjet terrassedør i nordre langside samt hvidmalede vinduer lig forhusets. Den østre gavls står helt lukket. I sydsiden er der nedgang ad granittrapper til en kælder både mod øst og vest.

Sidehuset benyttes i dag til opbevaring. Den vestre ende er et stort rum med synlige konstruktioner, bræddeloft, og gulvet er belagt med ældre teglsten og pigsten, der falder mod midten af rummet, hvor der er en brønd. I rummet er der bevaret dele af en stor muret malttørreovn. Den østre halvdel er opdelt i mindre rum, der bærer præg af tidligere indretning til værelser og værksted. Gulvene er belagt med ældre brædder, væggene er af brædder eller murværk, mens loftsbjælker og loftsbrædder er malede. Dørene er ældre revledøre og pladedøre. Endvidere er der et ældre badeværelse og et toilet. Kælderen under sidehuset har pigstensbelægning, synlige konstruktioner, bræddeloft mellem bindbjælkerne og der er kridtmærker på tømmeret og indrids i mørtelen på en muret stolpe. Kælderen mod øst er ligeledes med brolagt gulv og overflader som den vestre, her er dog flere mindre rum samt en ældre ligeløbstrappe til etagen ovenover. Tagetagen er udnyttet, har dels ældre og dels nyere bræddegulv, synlige konstruktioner og skorsten.

Havemuren (væggaredet) langs Bagergade.

Baghuset har sorttjærede bræddedøre- og porte og ældre, hvidmalede, vinduer med en enkelt tværsprosse i begge langsider. Søndre gavl er helt lukket. Tømmeret er delvist fornyet og tavlene er udført i tre forskellige typer Lübeckertegl.

Baghuset består i det indre af et rum åbnet til kip med synlige konstruktioner. Konstruktionen er delvist fornyet. Gulvet er et stengulv, der er delvist dækket af beton. Rummet inddeles af vægge i bindingsværk, der går til undersiden af bindbjælkerne, således at der er et mindre aflukke i hver ende af rummet.

Gårdspladsen er belagt med pigsten og brosten. Det gamle morbærtræ ligger næsten ned og om stammen er en stensætning.

Havemuren er opført i sortopstolpet bindingsværk med rødkalkede pudsede, murede tavler og afsluttes af en rem og herpå skalke dækket er en teglsten på begge sider og afsluttet af rygningsten. Søklen er af syldsten. Der er to indgange i muren, en ældre revledør og en nyere bræddedør.

— BYGNINGSHISTORIE

Købmand Rønnes Gård blev opført i 16 fag i 1813 af købmand og skibsreder Peder Hansen Rønne. Senere blev forhuset udvidet til 24 fag.

Søndergade 16 blev skilt fra Rønnes gård, da en tidligere søndre bindingsværksslænge blev afløst af den nuværende bygning fra 1894.

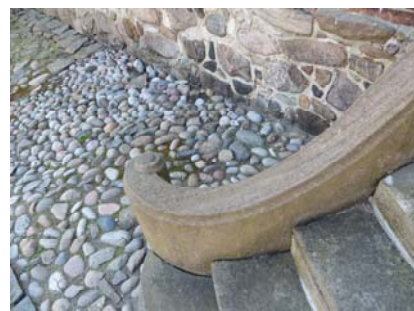
Forhuset gennemgik i slutningen af 1900-tallet en omfattende ombygning og restaurering, hvor blandt andet hoveddøren blev flyttet tilbage til sin oprindelige plads, og en tidligere forbindelse mellem forhus og sidehus blev sløjft. I 1970'erne væltede sidehusets vestre gavl, hvorefter den blev genopført.

Forhuset er i dag opdelt i to matrikler, hvor Bagergade 12 omfatter omtrent en tredjedel af forhuset samt lidt over halvdelen af muren mod Bagergade, mens Søndergade 14 omfatter resten af købmandsgården. Bagergade 12 var tidligere opdelt i to boliger.

— KILDER

Rønne. Søndergade 14 og Bagergade 12. Købmand Rønnes Gård. Rapport af Niels Holger Larsen. 2001.

<http://www.roennebyarkiv.com/soslashndergade-14-roslashnnes-garingrd.html>

Detalje af trappen foran hoveddøren.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Købmand Rønnes Gård knytter sig til forhusets beliggenhed ud til Hovedvagtsplassen, hvor bygningen i kraft af sin længde og den brede, rundbuede frontkvist udgør en markant del af bybilledet. Købmand Rønnes Gård bidrager endvidere i kraft af sin disponering med forhus, side- og baghus samt væggæred, tillige med sin materialeholdning væsentligt til det traditionelle og stemningsfulde købstadsmiljø i Rønnes ældre bykerne.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi for Købmand Rønnes Gård knytter sig overordnet set til anlægget med forhus, sidehus, baghus og den mellemliggende brolagte gårdsplads med morbærtræ samt til bindingsværksmuren, der afgrænser grunden fra Bagergade, der samlet repræsenterer en større købmandsgård med et klart hierarki mellem det funktionsbetingede bag- og sidehus modsat forhuset med taktfast vinduessætning, frontgavl og statelig hovedindgang. Købmand Rønnes Gård udgør dermed et intakt og helstøbt kulturmiljø fra begyndelsen af 1800-tallet.

Den kulturhistoriske værdi for forhuset knytter sig til dets konstruktion i traditionel bornholmsk bindingsværk, der grundet en hvis træmangel på Bornholm, typisk blev opført uden skråstivere og fodrem, men med gennemstukne bjælkeender, som blev brugt på Bornholm langt op i 1800-årerne. På grund af brandfare blev bygningen udført med tegltag og brændte mursten som tavl, hvilket blev lovpligtigt i begyndelsen af 1800-tallet. De halvvalmede gavle understreger bygningens købstadspræg, mens frontgavlen, kikkenborgen og bygningens imponerende længde samt trappen af nexosandsten peger på oprindelsen som købmandsgård. Særligt er kikkenborgen af kulturhistorisk værdi, da kikkenborge er karakteristiske for større skibsreder- og købmandsboliger, hvorfra købmanden/rederen kunne holde øje med sine skibe, når de lagde til med varer fra udlandet. Spejlmonogrammet over indgangsdøren vidner endvidere om bygherren, Peder Hansen Rønne. Facadens forskudte symmetri, vidner om den senere forlængelse af bygningen mod nord. Endvidere knytter den kulturhistoriske værdi sig til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder vinduer og døre med alle detaljer samt trapperne, der vidner om bygningens alder.

Forhusets kulturhistoriske værdi knytter sig i det indre til de bevarede dele af en ældre planløsning med midterskillevej, forstue og stuer mod gaden, køkken og viktualierum mod gården. Hertil kommer kælderens og den delvist uudnyttede tagetage med adgang til

Udsnit af forhuset.

kikkenborgen og værelser i gavlene. Hertil kommer de bevarede bygningsdele og -detaljer, der samlet formidler byggeskikken og stilidealet for opførelsestidspunktet.

Baghuset og sidehusets kulturhistoriske værdi knytter sig til deres ubrudte tegltage, skorstenspiberne, soklerne af syld- og kampesten samt traditionelle tømmerkonstruktioner med egnskarakteristiske træk, som gennemstukne bjælkehoveder men uden skråbånd. Hertil kommer de funktionsbetingede revledøre og trapperne af granit- og møllesten.

De kulturhistoriske værdier i side- og baghusets indre knytter sig til de funktionsbetingede og traditionelle overflader, herunder stengulv, pigstens- og teglstengulve og bræddegulve. Hertil kommer de kraftige synlige konstruktioner og de ældre bygningsdele og detaljer, herunder bindingsværks- og bræddeskillevægge, revledøre, ligeløbstrapper, skorstene og malttørreovn. Indridset ”PHR 1832” i den murede pille i sidehusets kælder vidner om bygherren og stadfæster opførelsesåret.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi for Købmand Rønnes Gård knytter sig overordnet til det samlede anlæg med et klart aflæseligt bygningshierarki, hvor forhusets facade med blankmurstavl og frontgavl adskiller sig tydeligt fra de resterende sider og bygninger, der bindes sammen til en helhed af den ensartede materiale- og farveholdning.

Endvidere er forhuset imponerende i sin længde, der opdeles af det taktfaste bindingsværk og de taktfast placerede vinduer. Kikkenborgen og frontgavlen udgør facadens omdrejningspunkt, der trods den forskudte symmetri fremtræder velordnet, hvor de dekorative detaljer begrænses til indgangspartiet og det ovale vindue i frontgavlen. Bygningens horisontalitet forstærkes af kampestenssoklen og det næsten ubrudte tegltag. Sammenstillingen af kampestenssoklen, det tjærede tømmer, blankmurstavlene og tegltaget resulterer i en solid materialitet. Endvidere får bygningen en fornem karakter grundet den tilsigtede symmetri, bygningens længde, frontgavlen og indgangspartiet.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier for Købmand Rønnes Gård knytter sig til det samlede anlæg bestående af forhus, brolagt gårdsplads med morbærtræ og stensætning, sidehus, baghus og havemur.

Forhusets bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til den klart definerede bygningskrop i bindingsværk med murede tavler, muret nordre gavler, kampestenssokkel, rødt tegltag, skorstenspiber, kikkemborg, rundbuet frontgavler, rundbuede kviste og lude på gårdsiden. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder trapper i granit og nexøsandsten, hoveddør med overvindue og vinduer med alle detaljer. Hertil kommer de traditionelt udførte bygningsdele og den traditionelle materialeholdning.

Forhusets bærende fredningsværdier knytter sig i det indre til de bevarede dele af en ældre grundplan, herunder midterskillevej, forstue, kælderen samt placeringen af stuer mod gaden og køkken mod gården samt gavlerrelset mod syd, tagrummet med synlige konstruktioner samt adgangen til kikkemborgen. De bærende fredningsværdier knytter sig endvidere til de ældre bygningsdele og detaljer, herunder teglstensgulv, bræddegulve, malede bræddeløfter med synlige loftsbjælker, fyldingsdøre, gerichter, revledøre, paneler, lysningspaneler, ovnnicher og træskærerarbejder. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

Sidehuset og baghusets bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til de klart definerede længer i bindingsværk med alle detaljer og murede tavler samt til de røde tegltage, skorstenspiber, kampestens- og syldstenssokler, bræddedøre, granittrapper, trappe af møllesten samt til de ældre og de traditionelt udførte vinduer og døre. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for sidehuset og baghusets indre knytter sig til de funktionsbetingede grundplaner og overflader, herunder sten-, tegl- og bræddegulve samt til de synlige konstruktioner, skorstene samt bindingsværks- og bræddevægge. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder revledøre, malttørreovn, ligeløbstrapper og pillen med indridset initialer og årstal. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

Havemurens bærende fredningsværdier knytter sig til konstruktionen i bindingsværk med murede tavler, soklen af syldsten og afdækningen af røde teglsten. Hertil kommer den ældre revledør og den traditionelle materialeholdning.

ANBEFALINGER

Ingen angivet.